

Сыр елінде туып өскен Садық ахун Көгелташ медресесінде оқып, он екі пән мұсылман ілімін игерген ғұлама, мешіт ұстап талай шәкірт тәрбиелеген ислами ұстаз.

Ол Самарқан медресесі жанындағы Ибн-Синаның шипагерлік арнайы курсып бітірген тәбиіп. ХХ ғасырдың басында Шығыс медицинасының шарапатын Сыр еліне дарытқан Садық ахунның туғанына биыл 150 жыл толады. Соған орай, кезінде Садық ахуннан ем алған Жаңабай Азаматовтың көзі тірісінде айтқан жүрекжарды сырын назарларыңызға ұсынып отырмыз.

Жәкеңнің жан сыры

Жөкең — Жаңабай Азаматов Тереңөзек ауданындағы «Шіркейлі» совхозын жиырма бес жыл басқарып, оны облыстағы озық шаруашылықтар қатарыңа қосқан білікті басшы, Сыр елі зиялыларының бірі еді.

«Жөкеңнің құтты қыркүйегі» деп аталатын деректі телефильм түсіріп жүргенбіз.

Бір күні онашалау бір сөтте Жөкең:

— Сенің өкен, жаман адам! — деп салды...

Ә дегенде, бас-аяғы жоқ, бұл не қылған кейістік деп бір сөт үнсіз қалып ойландым... Менің өкемнен бұл кісі замандас. Кім білген, өмір ағысының толқынды бір сөтінде жүз шайысып қалды ма, өлде құрдас па екен? Жөкең, Жөкеңнің өмірге келген уақыты 1920 жылдарға келеді. Ендеше, жиырмасыншы ғасырдың басында дүниеге келген өкем бұл кісіден тым болмағанда мүшелі жас үлкен. Сонда қалай?..

Неде болса, Жөкең мені сынап тұр-ау деп түйдім де, жүзіне тура қарадым. Ол да осы сөтті күткендей, алдымды орай сөйледі.

— Иә, сенің өкен жаман. Өйтпесе, Әбекең өз өкесі — Садық ахуннан емшіліктің түрлерін үйреніп алар еді ғой!..

Жұмсарған сияқты. Сөз арасында өкем Әбжанды сыйластықпен атады. Демек, өштесіп, өкпе артқандай жағдай жоқ. Кезек маған келгенін білдім, бірақ бірден жығыла қоймадым.

— Сіз қалай десеніз де, менің өз өкем жақсы. Ал Садық ахунныңызды білмеймін! — деп салдым. Жөкең терең бір күрсініп алды да: — Мен Садық ахунды білемін. Көрдім де, — деп барып сөз үнсіз қалды.

— Онда мен жиырма бестер шамасындамын, — деп Жөкең тіл тиегін ағытты. — Күш-қайраттың тасып тұрған шағы еді. Жаңа орнаған Кеңес үкіметіне қызмет етуге құштар болатынбыз. Сол ықыластың арқасында мен БЛКЖО-ның облыстық ұжымында белсенді еңбек еттім. Екінші

хатшы болып, жастарды жаңа заман құруға бар болмысыммен үгіттеп жүргенмін. Беделдімін, мықтымын!..

Кенет өкпе ауруына шалдықтым. Үкімет үміт артқан жас қайраткерді, облыстың маңдайалды дөрігерлері емдей бастады. Содан алты айдай ақ халаттылардың қамқорында болып бірнеше емханада жаттым, бірақ кеселдің беті қайтпады. Жата-жата саржамбас болғанда мені ем қонбады деп елге қайтарды. Осылай «қайтпас, қайсар комсомолдың» атақ-даңқы да, үміт-арманы да су құйылған шоқтай бықсып қала берді.

Назарын төмен салып сөйлеп отырған Жөкең бір сөт тынып қалды да басын көтерді.

— Қоңыр күз болатын. Әкем Азамат мені тонға орап, түйеге мінгізді де

жолға шықты. Өрнекті оюлармен өрленген сырлы сықырлауықты ашып еңселі бір үйге ендік. Оң жақ босағадан жоғарылау, төрдің басталар тұсына таяу жерде, төрт қабат мамық көрпенің үстінде, домалақ жүзді сары кісі отыр екен. Алдында екі ме, үш пе құс жастықтың үстінде ашулы жатқан жұқа-лау кітапқа көз жүгіртіп күбірлейтін сияқты. Біздің келгенімізді білгендіктен болар, бір жапырақ ақ қағазды кітаптың ашулы бетіне салды да оны жапты. Бізге бет бұрды. Ә дегенде сыртқа сыр алдырмайтын түрі сұсты-лау көрінгенімен, көкшілдеу қой көзінің тереңінен өлдебір жылылықтың нышаны байқалғандай.

Азын-аулақ саулық сұрасқан соң, өкем менің жағдайымды айтты. Қызыл шырайлы жүзін төмен салып үнсіз тындап отырған өлгі кісі басын көтеріп, маған тік қарады да, «бері кел, қолыңды бер» деп, алақанын маған қарай созды. Жұмсақ, жылы алақанымен сүйегі сыйдиган білегімді жартылай орап ұстап, аз-кем отырды да:

— Кесел дендеген екен. Ұзақ ем қажет, — деді.

— Е, Сөке, әуелі құдай, одан кейінгі сенеріміз сіз! Дегеніңізге көнеміз, — деп өкем байғұс құрақ ұшып жатыр. Осы кезде менің тынысым тарылып, көк жөтелдің қыспақ-қапасына түсіп кеттім... «Мынаны ішіп жібер», дегенді естіп, аузымды ыңғайлады... Сондағы ішкен дөрінің иісі де, дәмі де ерекше болды. Бірден көкірегім ашылып, жанымы жай тапты. Оны айтып жеткізу енді мүмкін емес! Сол өсер өлі күнге ойдан кетпейді. Осы сөтте маған «аурудан айығатын шығармын» деген үміт пайда болып еді...

— Баланы қалдырасыз. Кешіктірмей көрпе-төсегін жеткізіп беруіңіз қажет, — деді де Сөкең тақиясының сыртынан ақ сәлдеcін орап, тысқа шығып кетті. Артын ала менің өкем де сыртқа беттеді.

— Иншалла, тәуір боп кетесің, балам! Бұл кісі — Самарқанда оқыған ірі тәуіп. Тек айтқандарын бұлжытпай орындайтын бол, қалқам, — деді өкем

мені бауырына басып, арқамнан шапатады. Сонан соң асығыс кимылдап, атқамінді. Қолтығынан демеп жатып мен өкемнің көзінен тамшы жас мөлт еткенін байқап қалдым.

Ем басталды. Берген дөрілерін бар ықыласыммен ішіп жатырмын. Алғашқы күндері ұйқыдан бас көтермейтін болдым. Оянған кездері жөтел жүлқылап алады. Алайда, ол да ақырындап азайып, сирей бастады. Біртіндеп бойды балқытқан терден де, көз аштырмаған ұйқыдан да серги бастадым. Енді басымды көтеріп, жан-жағымды барлауға кірістім.

Осы кезде Садық ахун кіріп келді. Сәл күлімсіреп маған бір қарады да, дөрілері тұратын қобдишасына таяу жерге төселген екі қабат көрпеге отырды. Мен өз төсегіме қайта жайғастым.

— Арабша хат танысың ба? — деді Сөкең маған мейірлене қарап.

— Иә, аздап...

— Онда мынаны оқып көр, — деп маған бір кітапты ашып отырып, окитын беттерін белгілеп берді. Оқыдым. Сөйтіп мен өзімнің ауруым туралы біршама мағлұмат алдым. Енді ахунмен еркіндеу сөйлесуге жарайды. Бірде одан сөредегі шет тіліндегі кітаптар туралы сұрадым.

— Не нәрсені де зерттеп, тереңдеу білген мақұл, балам. Біздің «кутуп-ханеде» әлемдік медицина мектептерінің кітаптары мол болатын. Біз олардан кейбір аурулардың еуропаша не басқа елдердегі емдеу жолдарын білуге құмар едік. Мен осы француз шипагерлігіне ықыласты болдым. Францияға барып, тәжірибеден өту мүмкіндігіне де құдай қалас қылды. Бірақ соның орындалуының сәті түспеді — деп Сөкең жеңіл күрсінді — тынып қалды. Мен де күрсіндім.

Осындай жылы сөйлесулердің бірінде мен Садық ахуннан тағы басқа науқастарды емдеу жолдарын үйретіңіз деп қалдым. Ол кісі үн қатпады. Мен мұнысын сол сөтте түсінбей қалдым. Кейін өсе келе, еркінсіп кеткенім — ерсі болған-ау деп түйдім...

— Міне, Садық ахунның емінен кейін мен өкпе ауруынан құлантаза айығып кеттім. Жасым жетпіске таяды. Әлі күнге еліме еңбек етіп келемін, — деп Жөкең өңгімесін аяқтады.

Қосылған ӘБЖАНҰЛЫ,
филология ғылымдарының
кандидаты, тележурналист, ұстаз.